
Istanbulska konvencija – neslavna desetogodišnjica

Jelena Stojšić Dabetić

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu

Informacije o članku*

Pregledni rad • UDK: 341.24:343.615

Volume: 19 Broj: 2, stranice: 131–146.

Primljeno: 12. april 2022 • Revizija: 24. maj 2022 • Prihvaćeno: 28. maj 2022.

<https://doi.org/10.51738/Kpolisa2022.19.2p.131sd>

Podaci o autorki

Jelena Stojšić Dabetić <https://orcid.org/0000-0002-3229-837X>

Ne postoji konflikt interesa u pogledu izrade ovog teksta.

Korespondencija sa autorkom: Jelena Stojšić Dabetić, Pravni fakultet za
privredu i pravosuđe, Geri Karolja 1, 21107 Novi Sad, Srbija.

Email: j.stojasic.dabetic@pravni-fakultet.info

---

* Cite (APA):

Stojšić Dabetić, J. (2022). Istanbulska konvencija – neslavna desetogodišnjica [Istanbul Convention - Inglourious Tenth Anniversary]. *Kultura polisa*, 19(2), 131–146.

<https://doi.org/10.51738/Kpolisa2022.19.2p.131sd>

Sažetak

Desetogodišnjica potpisivanja Istanbulske konvencije ukazuje na promenu stava država koje su u vreme njenog nastanka bile njene najvatrenije zagovornice. Promena diskursa je rezultirala istupanjem Turske iz Konvencije, i javljanjem novih glasova u državama ukazujući na nespremnost na preduzimanje društvenih promena, pozivanjem na tradicionalne porodične i međupolne vrednosti. Šta je najveća prepreka daljem usvajanju Konvencije, i pored negativnih statistika prepreka ističe novo shvatanje roda, kao društveno definisane kategorije, što ipak u velikoj meri utiče na opšteprihvaćene tradicionalne društvene vrednosti. Polazeći od kratkog prikaza Istanbulske konvencije i u pogledu rodno zasnovanog nasilja i porodičnog nasilja? U radu se, kao najveća načina regulisanja rodno zasnovanog nasilja u istoj, centralni segment rad odnosi na analizu pojma roda u Konvenciji. Ističući novo shvatanje roda kao društvene kategorije, a u vezi sa statističkim podacima iznetim u uvodnom delu, u radu je upravo taj segment Konvencije opredeljen kao problematičan sa aspekta šire implementacije. Cilj ovog rada jeste osvetljavanje mogućnosti za ostvarivanja ciljeva Konvencije u svetlu (ne)spremnosti za promenu društvenog tradicionalnog diskursa.

Ključne reči: Istanbulska konvencija, rod, rodno zasnovano nasilje, femicid, društvene vrednosti

Istanbulska konvencija – neslavna desetogodišnjica

Statistika koja se odnosi na nasilje nad ženama i porodično nasilje, nažalost, i pored značajnih pravnih i institucionalnih napora, se ne menja značajno. Podaci pokazuju da u Evropskoj uniji 33% žena pretrpi bar jednom fizičko ili seksualno zlostavljanje od 15-te godina života. Svetska zdravstvena organizacija beleži podatke da 1 od 3 žene pati od fizičkog i/ili psihičkog nasilja jednom u životu. Kada se radi o partnerskom nasilju, podaci pokazuju da je jedna od pet žena koja je imala bar jednog partnera iskusila fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera. U evropskim zemljama, statistički izveštaji pokazuju da na godišnjem nivou, više od 80% žrtava nasilja u porodici ili u partnerskim odnosima čine žene, što na dnevnom nivou podrazumeva da se registruje po jedan pokušaj ubistva osobe ženskog pola. Ističe se da veoma često ubistva žena nisu nasumičan akt nasilja, već kulminacija prethodno vršenog nasilja. I kao da statistika nije već dovoljno „crna“, odgovori koje države usvajaju u cilju zaštite žena vrlo često imaju, bar početno, negativan efekat. Uočeno je da osnaživanje ženskog pokreta, kao i uvođenje politika rodne jednakosti, može dovesti do porasta broja slučajeva porodičnog nasilja i nasilnog odgovora na politike i praksu osnaživanja žena. Propisivanje i izricanje maksimalnih kazni za ubistva žena u konzervativnim, patrijarhalnim i društveno manje razvijenim društvima može dovesti do privremenog štetnog efekta upravo po žrtve.

Na međunarodnom planu, u okviru Saveta Evrope, pre deset godina je otvorena za potpisivanje Konvencije o sprečavanju i brobi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (tzv. Istanbulska konvencija). Konvencija je trebalo da bude nadgradnja sistema zaštite žena uspostavljenog Konvencijom o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena. U vreme otvaranja Konvencije za potpisivanje, označena je kao istorijski važan dokument za sprečavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, prvi te vrste na evropskom tlu i jedan od najdalekosežnijih u pogledu domašaja koji se očekuje u društvenim i pravnim sistemima država ugovornica. U vreme kreiranja Konvencije, brojni oblici nasilja koji se zabranjuju Konvencijom nisu bili ugrađeni u nacionalne zakone, niti je

obuhvat potencijalnih žrtava bio odgovarajući. Često su zaštiti od nasilja izmicala LGBT osobe i migranti. Takođe, među novim formama nasilja koje prepoznaje ova Konvencija, je i digitalno nasilje nad ženama, koje ne mora nužno da bude onlajn, ali je nužno vezano za digitalne uređaje (Bjelajac & Filipović, 2021, p. 16).

Deset godina nakon otvaranja Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, iz Konvencije se povlači njena prva potpisnica, Turska. U mnogim zemljama, Konvencija je naišla, i još uvek nailazi, na negativne reakcije u kojima prednjači otpor prema shvatanju pola kao društvenom konstrukt, kao i uključivanja LGBT osoba u sisteme zaštite od nasilja. Ovakav pravac razvoja regulative je označen kao neprihvatljiv i sa aspekta nacionalnih vrednosti većine evropskih zemalja, kao usmeren na urušavanje porodice i uspostavljanje rodne ideologije kao primarne društvene paradigme. Iako je Evropska unija pristupila Konvenciji 2017. godine, kao institucija, nije pomogla ni aktivna promocija ratifikacije u članicama Evropske unije da se promeni opšti stav prema Konvenciji. U svetlu obeležavanja vrlo burne desetogodišnjice Konvencije, trebalo bi podsetiti opštu i stručnu javnost na značaj Konvencije, odnosno smera zaštite koji se zagovara Konvencijom, jer se to može posmatrati i kao spremnost jednog društva za dalji razvoj. Polazeći od kratkog prikaza Istanbulske konvencije i načina regulisanja rodno zasnovanog nasilja u istoj, centralni segment rad se odnosi na analizu pojma roda u Konvenciji. Ističući novo shvatanje roda kao društvene kategorije, a u vezi sa statističkim podacima iznetim u uvodnom delu, u radu je upravo taj segment Konvencije opredeljen kao problematičan sa aspekta šire implementacije.

Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Konvencija pored preambule ima 12 poglavlja sa ukupno 81 članom, a uspostavlja posebno nadzorno telo – GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence), koje raspolaže

odgovarajućim privilegijama i imunitetima. Tri su osnovna segmenta Konvencije: sprečavanje nasilja, zaštita žrtava i krivično gonjenje učinioca. Za potrebe Konvencije, termin „žena“ obuhvata i devojke mlađe od 18 godina. Konvencija, takođe, ističe važnost uloge muškaraca kao društvenih subjekata na koje se u velikoj meri računa u pogledu ostvarivanja ciljeva Konvencije. U duhu slova Konvencije, preovlađujući je stav da muškarci većinom nisu nasilnici, kao i da i oni sami mogu biti žrtve nasilja, odnosno porodičnog nasilja.

Cilj Konvencije jeste, pre svega, stvaranje društvene svesti u kome je prihvatljiva samo nulta tolerancija na nasilje nad ženama i porodično nasilje. To podrazumeva društvene, institucionalne i lične napore usmerene ka promeni načina razmišljanja najvažnijih društvenih činilaca. Konvencijom se pokušava osvestiti da kultura, odnosno kulturni obrasci, opšteprihvaćeni običaji, verska pripadnost, odnosno verska tradicija ili zaštita „časti“ ne mogu i ne smeju biti opravdanje za nasilje. Želi se postići promena društvenog, institucionalnog i ličnog stava, shvatanja rodni uloga i postojećih stereotipa o prihvatljivosti nasilja nad ženama. Član 12 Konvencije izričito predviđa opšte obaveze za ugovornice koje se odnose na preduzimanje potrebnih mera za sprovođenje promena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca, u cilju iskorenjivanja predrasuda, običaja, tradicija i drugih postupanja koja su zasnovana na ideji manje vrednosti žena u odnosu na muškarce, kao i stereotipnim ulogama muškaraca i žena. Očekuje se da ugovornice pokažu izvesne objektivne promene u mentalitetu i stavovima. Posebno se ističe značaj promena u sistemu i sadržini obrazovanja (čl. 14), čime se očekuje direktan uticaj na promenu svesti društva. U sklopu posebnih mera predviđenih Konvencijom, posebno se ističe zabrana kulturoloških opravdanja u opštem društvenom diskursu koja bi rodno utemeljeno nasilje legitimisala tradicionalnim kulturnim obrascima (čl. 42). Dakle, obaveze u Konvenciji su više formulisane jezikom javnih politika nego kaznenog prava, i to je verovatno jedan od razloga slabog utemeljenja ciljeva Konvencije u pojedina društva.

Statistika nesumnjivo pokazuje da su žene češće žrtve rodno zasnovanog

nasilja, uključujući i porodično nasilje, što se može smatrati objektivnim i razumnim opravdanjem za preduzimanje mera i korišćenje resursa u korist zaštite žrtava. U vreme kada ultradesničarki pokreti ponovo dobijaju pažnju u svojim nastojanjima da ograniče prava žena, paralelno države pokazuju uzdržanost u sprovođenju Konvencije ističući da su nacionalni pravni okviri zaštite žena zadovoljavajući i da u dovoljnoj meri štite i osnažuju žene (formiranje skloništa za žrtve nasilja i specijalizovanih službi za podršku žrtvama, itd).

Koncepti rodne osetljivosti i rodno utemeljenog nasilja su u kontekstu odredbi Konvencije zasnovani na dominantnom diskursu feminističke sociologije (Petković, 2019). Žena kao žrtva je stavljena u fokus garancija Konvencije, što je dalje potvrđeno kreiranjem svojevrsnog kataloga prava koja se stiču statusom žrtve (De Vido, 2016). U skladu sa tim, potrebno je istaći da je rodno utemeljeno nasilje prihvatljiv osnov za sticanje prava azila. Konvencijom su predviđene „posebne mere potrebne za sprečavanje i zaštitu žena od rodno utemeljenog nasilja“ (čl. 4/4) koje su usmerene ka posebnoj zaštiti žene – žrtve rodno zasnovanog nasilja (čl. 2/2).

Konvencija, u skladu sa shvatanjem pojma „rod“, zaštitne odredbe usmerava i ka pripadnicima manjinskih seksualnih i rodni identiteta, odnosno transrodnih osoba. Konvencija se primenjuje na sve oblike rodno zasnovanog nasilja, usmerenog prema ženama, odnosno licima koja svoj rodni identitet definišu kao ženski, kao i žrtvama porodičnog nasilja, nezavisno od prirode odnosa žrtve i učionioca. To podrazumeva izmene nacionalnih zakonodavstava u pravcu promene politike prijavljivanja takvih akata na *ex officio* (po službenoj dužnosti), umesto dosadašnje *ex parte*. Takođe, nacionalna prava bi trebalo da isključe mogućnost primene medijacije i drugih oblika postupaka mirenja u ovim slučajevima. Krivični postupak je, sa aspekta Konvencije, imperativan, kao oblik obaveznog odgovora i intervencije države, a ne polje alternativnog dogovora stranaka (Stoyanova, 2019).

Rodno utemeljeno nasilje u Istanbulskoj konvenciji

Nasilje nad ženama i porodično nasilje se smatraju jednim od najtežih

povreda ljudskih prava. Prema Svetskoj zdravstvenoj organizaciji rodno nasilje i ubistva žena su stvar javnog zdravlja i kršenje ljudskih prava žena. U kontekstu kršenja ljudskih prava obuhvata različite oblike nasilja odn. torture, uključujući genitalna sakaćenja, prinudne brakove, proganjanje, prinudne pobačaje, prinudnu sterilizaciju, fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko nasilje u porodici, kao i seksualno nasilje. Budući da se zasniva na posebnom obeležju žrtve, odnosno njenoj rodnoj pripadnosti, predstavlja i ozbiljnu diskriminaciju i napad na autonomiju i samoostvarenje žene. Evropski sud za ljudska prava je rodno utemeljeno nasilje odredio kao vid diskriminacije, budući da uglavnom pogađa žene, a da nacionalni zakoni često ne štite žene na jednakim osnovama kao muškarce. Kada je reč o porodičnom nasilju, statistike i praksa su pokazali da su žene i devojčice u proporcionalno značajnijem riziku od ovog oblika nasilja u odnosu na muškarce. Takođe, posebno ranjive grupe žena poput žena sa invaliditetom, pripadnica nacionalnih manjina, Romkinja, žena zaraženih HIV-om, itd. su podložne još ozbiljnijim oblicima rodno zasnovanog nasilja.

Uzrok ovog oblika nasilja se vezuje za ukorenjene odnose nejednakosti muškaraca i žena u jednom društvu, koji upravo opstaju zahvaljujući toleranciji na ove oblike nasilja i poricanju potrebe reakcije. Nasilje nad ženama se označava kao rodno zasnovano nasilje čijim aktima se odražava podređen položaj žena u odnosu na muškarce. Rodno utemeljeno nasilje nad ženama je oblik nasilja koji je usmeren na ženu kao objekat odn. žrtvu, zato što je žena, odnosno nasilje koje nesrazmerno pogađa žene. Rodna pripadnost žrtve je primaran motiv za akte nasilja, čiji je uzrok i koje je rezultat nejednakih odnosa moći na temelju razlike žena i muškaraca koji vode do podređenog statusa žene u javnoj ili privatnoj sferi. U tom smislu, ovaj oblik nasilja predstavlja socijalni mehanizam kojim se žena stavlja i održava u podređenom položaju. Ubistva žena su posledica rodne nejednakosti, u smislu muškog odgovora na pristup žena resursima i odraz emocionalne zavisnosti u odnosu na partnere (De Vido, 2015, pp. 100–102). Muško nasilje prema ženama ne predstavlja samo izolovane događaje, već se ispoljava kao sistematsko nasilje usmereno ka ženi (Bjelajac & Matijašević, 2013, p. 418). Veoma često se ovi oblici ponašanja

posmatraju kao dozvoljeni opšteprihvaćeni obrasci ponašanja, deo tradicije i običaja, čime se zanemaruje uticaj koji ove društvene prakse imaju na žene, decu, ali i muškarce kao, posredne ili neposredne, žrtve. Ovi oblici nasilja su duboko ukorenjeni u društvenim i kulturnim strukturama, i zbog toga još postoji jak otpor prema izmeni ovakvih obrazaca. Patrijarhalna društva u kojima je socijalni status žene niži u odnosu na status muškarca, rodno nasilje se smatra prihvatljivim. Vrlo često je rodno zasnovano nasilje odgovor na politike i aktivnosti preduzete u cilju veće rodne jednakosti, odnosno, akti nasilja se javljaju kao vid odmazde kad muškarac shvati da gubi ili da mu se ograničava kontrola ili vlast nad ženskim partnerom.

Najekstremnija forma nasilja nad ženama je rodno motivisano ubistvo žene – femicid. Do skoro se namerno odn. umišljajno ubistvo žene od strane partnera retko kvalifikovalo kao femicid, bilo na nivou zakonodavstva bilo prakse. Femicid je potrebno posmatrati kao ekstremnu formu rodno zasnovanog nasilja koja postoji, u većoj ili manjoj meri, u svim društvima gde su uspostavljeni nejednaki rodni odnosi (Tahirović et al., 2021, p. 98). Termin „femicid“ je u pravni i društveni diskurs uveden sedamdesetih godina XX veka (tačnije 1976. godine) za potrebe označavanja ubistva žena od strane muškaraca, odnosno, izraz potrebe da se posebno kvalifikuje kao krivično delo rodno zasnovano ubistvo žene. Skovala ga je američka feministkinja Diana H. Russell, opisujući ga kao izraz muške želje za dominacijom, kontrolom i moći, budući da ga obično počinu članovi porodice žene ili sadašnji ili bivši intimni partneri. Ovaj poseban oblik ubistva je motivisan mržnjom, prezirom, zadovoljstvom ili osećajem vlasništva nad ženama, odnosno mizoginim motivima (Mršević, 2020). Femicid nije kulturološki ili religiozno uslovljen, nažalost predstavlja globalan fenomen i deo trenda rodno zasnovanog nasilja kojem su žene podvrgnute. Dodatna teškoća se ogleda u činjenici da femicid nije svuda jednoobrazno definisan, i to utiče na nedostatke u prikupljanju i evidentiranju podataka o femicidu.

U praksi Svetske zdravstvene organizacije (SZO) izdiferencirana su četiri oblika femicida – intimni femicid, ubistva zbog časti, femicid u vezi sa

mirazom i ne-intimni femicid (Hrabar, 2019, pp.140). Intimni femicid prema podacima SZO pogađa tri od deset žena i podrazumeva ubistvo žene od strane intimnog partnera i obično je zasnovano na istoriji porodičnog nasilja, čime se želi postići potvrda kontrole i dominacije muškog partnera. Ubistva zbog časti su posebni oblici ubistva žene zbog sumnje na kršenje seksualnih normi nametnutih i prihvaćenih u društvu (kao što je upuštanje u seksualne odnose pre braka, preljuba, beg sa muškarcem koga porodica ne odobrava, gledanje suprotnog pola, itd). Ova forma femicida je duboko kulturološki utemeljena u shvatanju da je žena oličenje časti muškarca i društva i da se žene moraju ponašati u skladu sa društvenim idejama ženstvenosti. Femicid u vezi sa isplatom miraza podrazumeva ubistvo žene ukoliko njena porodica ne isplati dogovoreni miraz. Ne-intimni femicid čini ubistvo žene zbog njene rodne pripadnosti koje nije počinio sadašnji ili bivši intimni partner.

U kontekstu Konvencije, nasilje se shvata kao proizvod partijarhalnog društva, u smislu da odgovornost ne treba primarno pripisivati pojedincu nego se delovanje pojedinca posmatra kao rezultat istorijskog nasleđa i tradicionalno ustanovljenih nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena, koji krajnje dovode do diskriminacije i želje za dominacijom.

Shvatanje roda u Istanbulskoj konvenciji

„Rod“ kao element pravne regulative nije definisan u svojoj sadržini, sa pravne tačke gledišta. Koristi se u kontekstu ustavnih i zakonskih garancija ljudskih prava, kao nedozvoljen osnov diskriminacije i drugih oblika kršenja ljudskih prava, poput zabrane mučenja. U međunarodnopravnoj regulativi, posebno posvećenju zaštiti ljudskih prava (okvir rada SZO, Saveta Evrope) pojam roda se koristi kao korektiv u pravnom normiranju i sadržinskom prilagođavanju pravne regulative promeni kulturnih obrazaca. Dakle, prakseno je usmeren na regulativu suzbijanja diskriminacije žena u društvu. Istanbulska konvencija je prva ponudila definiciju „roda“ koja uključuje i biološke odlike i društvene uloge i ponašanja. Kada se radi o društvenim ulogama i ponašanjima, to se svodi na attribute koje pojedino društvo smatra prikladnim, i koje su

odraz sistema vrednosti jednog društva. U savremenim uslovima, kada rodni indentitet nije nepromenljiva stvar, transrodne i transseksualne osobe ne odgovaraju onome što je društveno određeno kao „muško“ ili „žensko“. Takođe, veoma često homoseksualne, lezbijске i biseksualne žrtve ostaju izvan mehanizama podrške, jer se njihova seksualna orijentacija ne uklapa u prihvatljive društvene obrasce.

Istanbulska konvencija uvodi novo definisanje pojma pola, odnosno prevazilazi biološki tj. genetički pojam, koji je do sada bio prihvaćen kao tradicionalan. Biološki definisan pol se javlja kao univerzalna nepromenljiva kategorija, u smislu (ne)postojanja Y hromozoma u DNK osobe i nezavisan je od preuzetih društvenih uloga, ali je determinisan društvenim shvatanjem uloge muškog odn. ženskog pola, kao fiziološke odrednice. Biološki shvaćeno, pol je nepromenljiva kategorija od trenutka začeća i zasniva se na određenoj strukturi hromozoma unutar DNK.

Rod kao pojam nema univerzalno značenje kao pol. Ukoliko rod posmatramo kao društvenu kategoriju, shvatamo ga kao spoljnu percepciju koju ljudi imaju o osobi određenog pola, i posebno o njenoj ulozi u društvu. Svodi se na spoljna, objektivna obeležja koja osobu karakterišu kao muškarca ili ženu. Društveno definisan pojam roda jeste odraz stavova i vrednosti jednog društva, i ukoliko rodni stereotipi uzrokuju i održavaju nejednak položaj žena i muškaraca u društvu, to je društvo koje će slabije reagovati na izmenu politika i uopšte društvene reakcije na rodno utemeljeno nasilje i porodično nasilje.

U savremenim gledištima na društvo, na kojima se zasniva Istanbulska konvencija, rod se posmatra kao subjektivna kategorija, odnosno kao odraz subjektivnog doživljaja sebe. U tom smislu, društveni subjekt ima svoj rodni i polni identitet, koji se ne moraju poklapati. Polni identitet obuhvata polno određenje kao biološku odrednicu i rod kao društvenu nadgradnju polnog identiteta. U tom smislu, prevazilazi se shvatanje da je rod određen društvenim ulogama i obeležjima koje društvo veže za muški ili ženski pol, a koje su neodvojive od biloškog pola i podele ljudskih bića na žene i muškarce. Subjektivno

shvatanje, i određivanje, rodnog identiteta utiče i na utvrđivanje pola na temelju roda prema subjektivnim kriterijumima. Na taj način uvodi se rodni identitet koji relativizuje (ili čak negira) biološke odrednice ljudskog identiteta.

Rod, određen za potrebe primene i implementacije Konvencije se posmatra kao sociološka kategorija, u smislu društveno oblikovanih uloga, ponašanja, delovanja (čl. 3/c) i atributa koje društvo smatra prikladnim za pripadnike određenog pola. U tom smislu, rodni identitet se definiše kao osobina na osnovu koje se ne sme vršiti diskriminacija (čl. 4/3). Nije cilj Konvencije da se terminom „rod“ zamene termini „muškarac/žena“, već se odnosi na redefinisane shvatanja društveno konstruisanih uloga koje društvo smatra primerenim za muškarce ili žene.

Doslednim sprovođenjem Konvencije, posebno u segmentu promene društvenih shvatanja, stvaraju se zakonski tekstovi u kojima rodni identitet relativizira ontološke odrednice ljudske antropologije. Na temelju shvatanja na kojima počiva ova Konvencija, uvodi se univerzalna pravna fikcija koja je primenjiva na sve građane, a koja počiva na subjektivnom određenju pola i roda. Subjekti imaju mogućnost da promene pol na osnovu subjektivnih rodni odrednica, što u krajnjem dovodi do relativizacije i potrebe redefinisanja regulative pravnog statusa identiteta u nacionalnim pravima.

Zaključak

Društva su generalno osetljiva na epitet „patrijarhalno“. S jedne strane, društva to ističu kao svoj kvalitet i komparativnu prednost u odnosu na druga društva, sa druge strane, vrlo često se koristi kao kritička kvalifikacija, kojom se želi ukazati na tromost, nesavremenost i kulturološku zaostalost jednog društva. U tom smislu, prijemčiva su gledišta na Konvenciju kao instrument koji želi iskoreniti patrijarhalno društvo kao dominantan vid društvenih odnosa, i nije čudno koliko ta gledišta imaju pristalica. Posebno se u odnosu na Konvenciju društva sama dele na pristalice i protivnike ciljeva predviđenih Konvencijom.

Može se identifikovati nekoliko ključnih tačaka u kojima se sadržina

Konvencije sudara sa postojećim društvenim diskursima u državama. Teme koje se tiču nasilja nad ženama, nezavisno od pravca u kojem idu, uvek se označavaju kao feminističke, i to u startu postavlja određen zid prema takvim naporima u pogledu izmene društvenih postulata. Društva su sklona da posmatraju promene kao isključive, odnosno vrlo su česta shvatanja da ako se odustane od patrijarhalnih obrazaca, nastupa vladavina matrijarhata kao dominantnog shvatanja i postavke društvenih odnosa. S druge strane, javna afirmacija i zaštita sekundarnih rodnih i seksualnih identiteta, vezano sa specifičnim rodnim izražavanjem, nije nešto što društva mogu brzo i afirmativno da prihvate. Veoma glasne su kritike Konvencije kao instrumenta koji urušava tradicionalne porodične odnose, i ukazuje na mali stepen spremnosti društava da odstupi ili redefiniše tradicionalne obrasce vezane za porodične odnose.

Da li se države osećaju prevarene, da se pod plaštom zaštite žena uvode krucijalne promene u pogledu društvenih shvatanja rodnog i polnog identiteta, što redefiniše i shvatanje braka, porodične i intimne zajednice? Verovatno da je odgovor pozitivan. Da li sva društva smatraju da je potrebna ozbiljna institucionalna, pravna i društvena struktura za borbu protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja? Nesumnjivo da, što potvrđuju zakonske i institucionalne promene i garancije. Da li države dosledno sprovode akcije u vezi sa sprečavanjem nasilja nad ženama i porodičnog nasilja? Svakako da ima mesta poboljšanjima, uprkos značajnom korpusu dobre prakse. Gde je onda problem sa prihvatanjem Istanbulske konvencije? Trenutno u nespremnosti za redefinisavanje porodice kao osnovne jedinice društva, i prihvatljivosti subjektivnog određivanja rodnog identiteta.

Kakve su buduće prognoze? Da li je shvatanje lične autonomije u određivanju rodnog odn. polnog identiteta koje je liberalnije od tradicionalnog zaista preduslov za efikasno suprotstavljanje oblicima rodnog nasilja i nasilja u porodici? Odnosno, da li se društva koja nisu spremna na radikalnu promenu tradicionalnog društvenog diskursa mogu uspešno boriti protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja? Bilo koji aspekt pravne regulative, odnosno promena u pravnom sistemu, koji se bar granično tiče ljudskih prava, ne

može uspešno funkcionisati ukoliko se ne integriše u sisteme vrednosti, tradiciju, verovanje, usvojene obrasce društvenog života i uopšte životni stil jedne zajednice. Društvene vrednosti i kulturni obrasci jednog društva su dinamična kategorija, podložna promenama zahvaljujući kojima se menjaju. S druge strane, ukoliko želimo efikasno ostvarenje principa zaštite ljudskih prava, mora se postići status legitimnosti zahteva prava ljudskih prava u različitim kulturama odn. društvima. Samo tako će pojedinci biti spremni da se bore i štite ljudska prava. U kontekstu teme rada, sposobnost žena da se zaštite od ugrožavanja i nasilja zasnovanog na polnim razlikama, rodnom identitetima i odnosima moći unutar društva srazmerna je stepenu njihove ekonomske sigurnosti i autonomije i statusu u okviru društvenih i političkih snaga vlasti. U svetlu desetogodišnjice primene Istanbulske konvencije uočljiva je svojevrsna jukstapozicija, čak i u društvima koja se deklarišu kao napredna i savremena, između jasnog i glasnog kretanja u borbu protiv nasilja nad ženama, i osnaživanja žena sa jedne, i prikriivenog oklevanja prihvatanja realnosti koju sa sobom nose redefinisani rodni identiteti. Tačka susreta je svakako vidljiva, ali prilično udaljena.

References

- Bjelajac, Ž., & Filipović, A. M. (2021). Specific Characteristics of Digital Violence and Digital Crime [Specifičnosti digitalnog nasilja i digitalnog kriminala]. *Pravo – teorija i praksa*, 38(4), 16–32.
<https://doi.org/10.5937/ptp2104016B>
- Bjelajac, Ž., & Matijašević, J. (2013). Nasilje kao oblik socio-patološkog ponašanja. *Kultura polisa*, 10(22), 409–425.
- De Vido, S. (2015, May 2). Culturally Motivated Crimes Against Women in a Multicultural Europe: The Case of Criminalization of FGM in the 2011 CoE Istanbul Convention [Kulturološki motivisani zločini protiv žena u multikulturalnoj Evropi: Slučaj kriminalizacije feminiranja u Istanbulskoj konvenciji SE iz 2011]. *Citizens of Europe, Culture e diritti*, 93–114.
<http://doi.org/10.14277/6969-052-5/SE-3-5>
- De Vido, S. (2016, November 29). The Ratification of the Council of Europe Istanbul Convention by the EU: A Step Forward in the Protection of Women from Violence in the European Legal System [Ratifikacija Istanbulske konvencije Saveta Evrope od strane EU: korak napred u zaštiti žena od nasilja u evropskom pravnom sistemu]. *European Journal of Legal Studies*, 9(2), 69–102.
- Hrabar, D. (2019). Posredni utjecaj Vijeća Europe na Europsku uniju u svjetlu obiteljskopравnih vrijednosti. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, X(1), 133–162.
- Mršević, Z. (2020). Strategije akterki feminističke jurisprudencije. U L. Stevanović, M. Predić, & M. Lukić Krstanović (Ur.), *Naučnice u društvu* (pp. 141–154). Etnografski institut SANU.
https://dais.sanu.ac.rs/bitstream/handle/123456789/10687/bitstream_43571.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Narodna skupština Republike Srbije. (2013). *Zakon o potvrđivanju Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja*

u porodici. (Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori, br. 012/13).
<http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2246-13Lat.pdf>

Petković, K. (2019). Analiza diskursa Istanbulske konvencije. *Analiza Hrvatskog politološkog društva*, 16(1), 119-154.

Stoyanova, V. (2020). Due Diligence versus Positive Obligations: Critical Reflections on the Council of Europe Convention on Violence against Women [Dužna pažnja naspram pozitivnih obaveza: kritična razmišljanja o Konvenciji Saveta Evrope o nasilju nad ženama]. In J. Niemi, L. Peroni and V. Stoyanova (Eds), *International Law and Violence Against Women: Europe and the Istanbul Convention*. Routledge.
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3384607>

Tahirović, M., & Radulović Glamočak, J. (2021). Femicide Prevention In The Light Of New Legal Solutions Application In The Criminal Law Of Republic Of Serbia [Prevenција femicide u svetlu primene novih zakonskih rešenja u krivičnom pravu Republike Srbije]. *Pravo – Teorija i Praksa*, 38(3), 92–107.
<http://doi.org/10.5937/ptp2103092T>

Istanbul Convention – Inglourious Tenth Anniversary

Jelena Stojšić Dabetić

University Business Academy in Novi Sad

Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Summary

The tenth anniversary of the signing of the Istanbul Convention indicates a change in the attitude of the states that were its most ardent advocates at the time of its creation. The change in discourse resulted in Turkey's withdrawal from the Convention, and the emergence of new voices in the states, indicating the unwillingness to undertake social change, by invoking traditional family and intersex values. What is the biggest obstacle to further adoption of the Convention, despite the negative statistics regarding gender-based violence and domestic violence? The biggest obstacle, as defined in this article, is the new understanding of gender, as a socially defined category, which, however, greatly affects the generally accepted traditional social values. This paper aims to shed light on the possibilities for achieving the goals of the Convention in the light of (in)readiness to change the traditional social discourse.

Keywords: Istanbul Convention, gender, gender-based violence, femicide, social values